

فرازهایی از دوازدهمین کنگره بیمه‌ای کشورهای در حال توسعه

علی اعظم محمدبیگی^(۱)

دوازدهمین کنگره بیمه‌ای کشورهای در حال توسعه با عنوان «چالش‌های فرا روی بازارهای در حال ظهور بیمه» در قرن بیست و یکم میلادی از ۲۲ تا ۲۴ اسفند ۱۳۷۸ در کاتماندو پایتخت نپال برگزار شد. در این کنگره که با سخنان وزیر امور اقتصادی و دارایی نپال گشایش یافت کارشناسان و مقامات بیمه‌ای چند کشور جهان از امریکا، انگلستان، بلغارستان، بنگلادش، ترکیه، چین، سریلانکا، سنگاپور، سوئد، فیلیپین، مصر، نپال، نیجریه و هند در خصوص موضوعاتی چون بازاریابی و فروش بیمه، آموزش نیروی انسانی و سازمان‌های بیمه‌ای در بازارهای جدید بیمه‌ای مقاله‌هایی ارائه دادند. یکی از سخنرانان این کنگره دکتر عبدالناصر همتی رئیس کل بیمه مرکزی ایران بود که در مقاله‌ای تحت عنوان «نحوه فعالیت شرکت‌های بیمه موجود در بازارهای بیمه‌ای جدید» ضمن بیان فرایند آزاد سازی و مقررات زدایی بیمه در چند کشور در حال توسعه، راه‌حل اصلی مشکلات پدید آمده در این فرایند را تقویت نظارت بر بازار بیمه در دوره گذار از بازار انحصاری و تعرفه‌ای به بازار آزاد و رقابتی دانست (مشروح این مقاله در صفحات ۱۲ تا ۱۷ آمده است). با توجه به اهمیت موضوعات مورد بحث در دوازدهمین کنگره بیمه‌ای کشورهای در حال توسعه، در ادامه به نکات برجسته چند مقاله ارائه شده در آن اشاره می‌شود.

۱. مشاور سردبیر فصلنامه صنعت بیمه و کارشناس مرکز تحقیقات بیمه‌ای

سیوام سابرامانیام^(۱)، سردبیر نشریهٔ مرور بازار بیمهٔ آسیا^(۲) در مقاله‌ای با عنوان «تأثیر نظریهٔ اقتصاد بازار بر بیمهٔ کشورهای در حال توسعه»^(۳) به پنج پرسش اساسی زیر در زمینهٔ آزاد سازی بازار بیمه در کشورهای در حال توسعه پاسخ می‌دهد:

۱. نظر موافقان و مخالفان آزاد سازی چیست ؟

۲. منظور از آزاد سازی چیست ؟

۳. مخالفان آزاد سازی از چه هراس دارند؟

۴. آزاد سازی چه تأییراتی دارد؟

۵. چگونه برای آزاد سازی باید مهیا شد؟

در پاسخ به پرسش اول، موافقان به افزایش قدرت انتخاب مصرف کننده در خرید محصولات بیمه‌ای، گسترش سرمایه‌گذاری، افزایش فرصت‌های شغلی در صنعت بیمه و در نتیجه، بالا رفتن نرخ رشد اقتصادی و افزایش رفاه جامعه اشاره می‌کنند. در مقابل، مخالفان ورود شرکت‌های خارجی کشورهای توسعه یافته به بازار بیمهٔ کشورهای در حال توسعه را شیوهٔ جدید استعمار کردن این کشورها می‌دانند. به نظر مخالفان، این شرکت‌ها در پی اشباع شدن بازار بیمه در کشورهای مادر با توانایی مالی سنگین خود و نیز برخورداری از مهارت‌های مدیریتی، نیروی انسانی مجرب و تجربهٔ بیشتر و بازاریابی بهتر، بازار بیمهٔ کشورهای در حال توسعه را به راحتی از چنگ شرکت‌های محلی خارج می‌کنند. آن‌ها با برخورداری از توانایی‌های مالی و انسانی به صورتی غیر عادلانه توان دامپینگ و در نتیجه، قدرت حذف کردن رقبای داخلی را دارند.

منظور از آزاد سازی چیست؟ آزاد سازی به مفهوم مقررات زدایی نیست که نهاد نظارتی حق تعیین قیمت محصولات بیمه‌ای یا وضع تعرفه یا تعیین حداقل سرمایه لازم برای فعالیت بیمه‌ای را از دست بدهد. هم‌چنین، آزاد سازی به مفهوم فوریت اقدامات ذی‌ربط نیست. در واقع، چنین اقداماتی باید در فرایند بلند مدتی که بنگاه‌های محلی بتوانند خود را با آن تطبیق دهند صورت گیرد. آزاد سازی لزوماً، تمام رشته‌های بیمه‌ای را شامل نمی‌شود و هر کشور بسته به وضعیت خاص خود می‌تواند برخی از رشته‌ها را

1. Sivam Subramaniam.

2. Asian Insurance review.

3. impact of theory of market economy on insurance markets of developing countries.

مستثناه کند.

منظور سازمان جهانی تجارت^(۱) از آزاد سازی آن است که سه اصل «رفتار کامله الوداد»، «رفتار ملی» و «شفافیت بیشتر در قوانین و مقررات بیمه‌ای» رعایت شود. به عبارت دیگر، شرکت‌های بیمه داخلی بر خارجی و شرکت‌های دولتی بر شرکت‌های غیر دولتی مزیتی نداشته باشند و رقابت در فضایی غیر تبعیض آمیز صورت گیرد.

مخالفان آزاد سازی از این هراس دارند که یک بازار حمایت شده را از دست بدهند و سودهای فعالیت انحصاری آن‌ها به خطر افتد. آن‌ها در هر شرایط با ورود رقبای بیشتر مخالفت می‌کنند.

افزایش کارایی فعالیت‌های بیمه‌ای، گسترش سرمایه‌گذاری و ایجاد فرصت‌های شغلی بیشتر، انتقال تکنولوژی، متنوع شدن خدمات بیمه‌ای و به طور کلی، گسترش بازار و مهم‌تر از همه، بالا رفتن قدرت انتخاب مصرف‌کننده، مهم‌ترین پیامدهای آزاد سازی بازار بیمه‌ای کشورهای در حال توسعه است.

با توجه به اجتناب‌ناپذیر بودن آزاد سازی بازارهای بیمه‌ای در کشورهای در حال توسعه، شرکت‌های محلی و نهاد نظارتی باید خود را برای ورود سرمایه‌گذاران خارجی به نحو مناسب آماده کنند. شرکت‌ها می‌توانند با برخورد فعال که اقداماتی چون شناخت نقاط قوت و ضعف و افزایش توانایی حرفه‌ای نیروهای فروش خود، ادغام با شرکت‌های محلی برای بهره‌برداری از صرفه‌های مقیاس فعالیت یا مشارکت با سرمایه‌گذار خارجی برای بهره‌برداری از اعتبار تجاری این سرمایه‌گذاران در بازار بیمه را در بر می‌گیرد، امکان موفقیت و بقا در بازار بیمه کشور خود و در نتیجه، موفقیت دراز مدت خود را تضمین کنند.

از طرف دیگر، نهاد نظارتی بیمه در کشورهای در حال توسعه باید تحولات بازار را به دقت زیر نظر داشته باشد و متناسب با این تحولات مقررات مناسب را تنظیم کند. برای دستیابی به این هدف، بهبود توان حرفه‌ای نیروی انسانی در نهاد نظارتی نقش خطیری دارد.

هی زن یو^(۱) معاون رئیس شرکت بیمه اتکایی چین^(۲) در مقاله‌ای با عنوان «تنظیم مقررات برای بازار بیمهٔ وظهور چین»^(۳) در سه قسمت تحولات بازار بیمهٔ چین در سال‌های ۹۹-۱۹۷۹، محدودیت‌های موجود در برابر توسعهٔ این بازار و شیوهٔ تنظیم مقررات در بازار بیمهٔ چین را بررسی و چند پیشنهاد اصلاحی در این زمینه مطرح کرده است.

نویسنده در بیان تحولات شگرف بازار بیمهٔ چین در سال‌های ۹۹ - ۱۹۷۹ که با حرکت از نظام اقتصادی دولتی به نظام بازار آغاز شده، آمار رشد چشم‌گیر فعالیت‌های بیمه‌ای در این دوره را بیان می‌کند. برای مثال، نرخ رشد حق بیمه بیشتر از نرخ رشد تولید ناخالص بوده و حق بیمهٔ دریافتی از ۴۰۰ میلیون یوان در ۱۹۸۰ به حدود ۱۲۵ میلیارد یوان در سال ۱۹۹۸ رسیده است. در این قسمت نویسنده اضافه می‌کند که تا سال ۱۹۸۶ بازار بیمهٔ چین، بازار انحصاری بوده که تنها یک شرکت دولتی در آن فعالیت می‌کرده است. پس از آن، با تأسیس چند شرکت دولتی دیگر و چند شرکت خصوصی، ورود شرکت‌های خارجی و سرمایه‌گذاری مشترک با این شرکت‌ها، تعداد شرکت‌های بیمه به ۲۶ رسیده است. (شامل چهار شرکت دولتی، نه شرکت خصوصی، چهار شرکت سرمایه‌گذاری مشترک، نه شرکت خارجی). باز شدن بازار چین به روی خارجی‌ان یکی دیگر از شاخص‌های مهم این تحول است. تا پایان سال ۱۹۹۹ میلادی ۱۱۳ شرکت از ۱۷ کشور جهان، در چین دفتر نمایندگی تأسیس کرده‌اند.

به اعتقاد نویسنده، با وجود پیشرفت‌های مذکور هنوز بین صنعت بیمهٔ چین و کشورهای توسعه یافته شکاف عمیقی وجود دارد. برای مثال، در حالی که در کشورهای اخیر حق بیمهٔ دریافتی ۴ تا ۶ درصد تولید ناخالص داخلی را در بر می‌گیرد در چین این رقم به ۱/۵ درصد هم نمی‌رسد. برای پرکردن این شکاف و به فعل در آوردن قابلیت‌های رشد صنعت بیمه در چین، نویسنده در بخش دوم مقاله محدودیت‌های موجود در برابر توسعهٔ فعالیت‌های بیمه‌ای در چین را بیان می‌کند. این محدودیت‌ها به شرح زیر است:

1. He - zhen Yoo

2. China Reinsurance Company

3. governmental regulation of the emerging insurance market of China

شیوه تنظیم مقررات و نظارت بر بازار بیمه چین متناسب با تحولات دو دهه اخیر تغییر نکرده است؛ نهادهای حرفه‌ای که نقش خود تنظیم‌کنندگی بازار بیمه را داشته باشند به اندازه کافی تقویت نشده‌اند؛ نرخ مالیات فعالیت‌های بیمه‌ای بر اساس حق بیمه دریافتی اخذ می‌شود نه بر حسب سود شرکت؛ شرکت بیمه دولتی چین به رغم ورود شرکت‌های جدید، هنوز ۷۰ درصد بازار این کشور را در اختیار دارد و بنابراین، انحصار در این بازار کماکان وجود دارد؛ سهم رشته‌ای کل حق بیمه‌های دریافتی نامتعادل است و خدمات بیمه‌ای جدید کمتر عرضه شده است؛ وجود مقررات محدودکننده غیر لازم دامنه اختیار شرکت‌ها در انتخاب نوع و حجم سرمایه‌گذاری سرمایه و ذخایر فنی خود را محدود کرده است و این به ویژه در مورد شرکت‌های فعال در حوزه بیمه عمر پیامدهای منفی داشته است؛ و محدودیت آخر، عدم کفایت قوانین و مقررات بیمه‌ای است که باعث شکل‌گیری فعالیت‌های بیمه‌ای غیر قانونی و هرج و مرج در جریان رقابت در بازار شده است.

نویسنده در بخش سوم این مقاله با ذکر این مطلب که حمایت از منافع مصرف‌کننده، کنترل ریسک عملیاتی شرکت‌های بیمه و تضمین رقابت سالم شرکت‌های بیمه، هدف‌های اساسی تنظیم قوانین و مقررات بیمه‌ای در هر کشور است اعتقاد دارد در صورت تحلیل روند تنظیم مقررات و قوانین بیمه در کشورهای توسعه یافته، می‌توان دو مرحله را از یکدیگر تمیز داد. مرحله اول، وضع مقررات و نظارت گسترده و جامع بر فعالیت‌های بیمه‌ای است. در این مرحله، همزمان نرخ‌های بیمه و وضعیت توانایی مالی شرکت‌ها تحت کنترل است و اقدامات تنظیمی اقداماتی چون کنترل ورود عرضه‌کنندگان جدید به بازار، تعیین قیمت و کیفیت خدمات بیمه‌ای و سرمایه‌گذاری ذخایر فنی را شامل می‌شود. در مرحله دوم، مقررات محدودی وضع می‌شود و نظارت اساساً، متوجه توانایی مالی شرکت‌های بیمه است. نویسنده در طرح پیشنهادی اصلاح ساختار تنظیم مقررات و نظارت بر بازار بیمه، با توجه به مجموعه عوامل اجتماعی، اقتصادی و تاریخی معتقد است که در شرایط حاضر دولت چین باید گزینه وضع مقررات و نظارت گسترده بر بازار بیمه را اختیار کند و بی‌توجهی به این امر آینده توسعه مستمر و شتابان صنعت بیمه چین را به خطر می‌اندازد. به نظر وی نظام تنظیم مقررات و نظارت بر بازار بیمه چین باید ویژگی‌های زیر را داشته باشد:

نرخ‌های مالیاتی کمتر برای شرکت‌های داخلی و حذف اختیارات غیرضروری موجود برای شرکت‌های خارجی؛ تنظیم نرخ‌های مالیاتی متفاوت در جهت تشویق تأسیس شرکت‌های جدید و گسترش رشته‌های خاص به ویژه بیمه عمر؛ تسهیل ورود شرکت‌های بیمه دولتی به بازار سهام که امکان افزایش سرمایه آن‌ها را فراهم کند؛ تنظیم مقررات در جهت تضمین کفایت توانایی مالی شرکت‌های بیمه؛ ایجاد صندوق مالی حمایت بیمه‌گذاران در برابر ورشکستگی احتمالی شرکت‌ها؛ تکمیل نظام ارزیابی مالی شرکت‌های بیمه و استاندارد کردن ساختار سرمایه و بدهی آن‌ها؛ تنظیم مقررات در زمینه نحوه ورود شرکت‌های جدید به بازار با توجه به ملاحظات چون اولویت شرکت‌های داخلی بر شرکت‌های خارجی و اولویت شعب شرکت‌های موجود بر تأسیس شرکت‌های جدید، پله‌ای کردن اعطای پروانه فعالیت در رشته‌های بیمه‌ای (بر حسب حرکت شرکت از رشته‌های کم ریسک)؛ بهبود مکانیزم خروج از بازار از طریق ایجاد صندوق‌های وجوه برای حمایت از بیمه‌گذاران اموال و عمر در برابر شرکت‌های ورشکسته؛ تقویت نظام بررسی مالی شرکت‌ها و فعالیت اتکایی بین‌المللی به نحوی که در درازمدت فعالیت‌های بیمه اتکایی عمدتاً در داخل بازار چین انجام گیرد؛ و در نهایت، رفع محدودیت‌های موجود در برابر سرمایه‌گذاری شرکت‌های بیمه (با رعایت شرط حفظ توانایی مالی آن‌ها) در جهت افزایش سودآوری این سرمایه‌گذاری‌ها.

سامیه محمد حیده^(۱)، مدیر امور بیمه دریایی، نفت و هواپیمایی شرکت بیمه اتکایی مصر در مقاله خود تحت عنوان «ارائه خدمات بیمه‌ای با ثبات در بازارهای بیمه‌ای نوظهور»^(۲) در آغاز، در چارچوب تعریف اصطلاح بازارهای نوظهور، آنها را مستقر در کشورهای واقع در آفریقا، آسیا، آمریکای لاتین و اروپای شرقی می‌داند که برای مثال، در زمینه بیمه سهم بسیار اندکی از کل حق بیمه دریافتی در جهان دارند (مقایسه کنید سهم ۱/۵ درصدی آفریقا با سهم ۸۸/۵ درصدی کشورهای صنعتی).

به اعتقاد وی کشوری بازار نوظهور دارد که با برخورداری از ساختار حقوقی لازم به شرکت‌ها و سرمایه‌گذاران خارجی اجازه سرمایه‌گذاری مستقل یا مشترک در کشور خود

1. Samia Mohamed Heeda

2. providing stable insurance security in emerging countries

را بدهد. این کشورها به طور مشخص در حوزه بیمه باید فراگرد آزادسازی را طی کنند. حذف تعرفه‌های بیمه‌ای یکی از اقدامات لازم در چنین فراگردی است. افزون بر این، باید در کنار اعطای مجوز فعالیت به شرکت‌های خصوصی، شرکت‌های بیمه‌ای دولتی را خصوصی کنند.

برای مثال، مصر در جریان آزاد سازی فعالیت‌های بیمه‌ای در رشته‌های بیمه حوادث و کشتیرانی تعرفه را حذف کرده و تا اواسط سال ۲۰۰۰ این تعرفه در رشته‌های آتش سوزی و اتوموبیل نیز حذف خواهد شد. در حوزه بیمه اتکایی، تنها شرکت بیمه اتکایی مصر که نویسنده در آن اشتغال دارد سهم واگذاری اجباری در برخی رشته‌ها را به ۲۰ درصد کاهش داده است و انتظار می‌رود این رقم تا سال ۲۰۰۳ در اکثر رشته‌های بیمه‌ای به ۱۰ درصد کاهش یابد. همچنین قرار شده است که سه شرکت بیمه دولتی و تنها شرکت بیمه اتکایی مصر خصوصی شوند. گفتنی است که روند خصوصی سازی در سطح دیگر مؤسسات صنعتی، مالی و بانکی دولت جریان دارد. نتیجه مثبت این تغییرات در مصر کاهش نرخ تورم به ۳/۷۵ درصد و بیکاری به ۷/۷۵ درصد بوده است. ایجاد بازار بیمه‌ای با ثبات در مصر مستلزم همکاری تنگاتنگ شرکت‌های بیمه و نهادهای نظارتی است که نویسنده در مقاله خود به نقش و وظایف هر یک به طور مستقل اشاره می‌کند. به اعتقاد وی، شرکت‌های بیمه باید خدمات بیمه‌ای جدید ارائه کنند و در این مسیر سرعت انتقال خدمات بسیار اهمیت دارد. همچنین مصرف کننده باید قدرت انتخاب بین محصولات شرکت‌های مختلف را داشته باشد. برای مثال، خدمات شبانه‌روزی پرداخت خسارت از جمله تسهیلات جدید است که شرکتها باید در اختیار مصرف کننده بگذارند.

استفاده از تکنولوژی اطلاعات که یک ابزار رقابتی است نیز باید در شرکت‌ها گسترش یابد. کارکنان شرکتها باید در دوره‌های کارآموزی داخلی و خارجی شرکت کنند تا با کسب دانش و مهارت فنی بیشتر، بتوانند خدمات بهتری به مصرف کننده ارائه کنند. شرکت‌های بیمه باید از قراردادهای بیمه اتکایی مناسب و مکفی برخوردار باشند و از طریق بنگاه‌های تخصصی، شرکت‌های بیمه اتکایی معتبر را شناسایی کنند.

سازمان‌های نظارتی نیز باید قوانین جدید و اصلاحات لازم در قوانین و مقررات موجود را پیگیری کنند؛ حداقل اندوخته فنی شرکت‌ها را که مطابق با استانداردهای

بین‌المللی باشد معین و به شرکتها ابلاغ کنند؛ سرمایه‌گذاری شرکتهای بیمه را از نظر توانایی پرداخت خسارت در دراز مدت به دقت زیر نظر داشته باشند و نیز صورت‌های مالی شرکت‌ها را تحلیل و مرور کنند تا از مناسب بودن نسبت‌های مالی مانند نسبت هزینه‌های اداری به کل هزینه‌های شرکت بیمه اطمینان یابند.

در مصر سازمان نظارتی بیمه با تنظیم و پیشنهاد اصلاحات لازم در «قانون نظارت بر بیمه» که به تصویب پارلمان رسیده نقش خود را به خوبی ایفا کرده است. در چارچوب این اصلاحات هر شرکت بیمه باید به صورت تخصصی صرفاً در رشته عمر یا غیر عمر فعالیت کند؛ حداقل سرمایه لازم برای هر شرکت ۳۰ میلیون لیره است که بسته به نوع و رشته‌های بیمه‌ای مورد فعالیت قابل افزایش است؛ و در نهایت، سهم سرمایه‌گذاری خارجی در شرکت بیمه یا بیمه اتکایی در صورت تأیید و موافقت نخست وزیر از ۴۹ درصد به ۱۰۰ درصد قابل افزایش است.

